

Gymnázium Přírodní škola, o.p.s  
Profilová práce — třída Mí  
Nižší stupeň studia  
2017/2018

**Julie Kadlecová**

# **Pět kousků pro dvoje housle a violoncello**

**Vedoucí práce: Mgr. Vít Novotný**

**Datum odevzdání: 1. března 2018**

# Obsah

Úvod.....	2
Cíle a výstupy.....	2
Objasnění struktury práce .....	3
Použité termíny a značky .....	3
Postup práce .....	5
Rozbor skladeb .....	5
Reflexe .....	14
Seznam použité literatury.....	14
Přílohy: .....	15

# Úvod

## Téma práce

Cílem této práce bylo zkomponovat cyklickou řadu o pěti částech v nástrojovém obsazení dvoje housle a violoncello (viz. Příloha). Dále byla skladba secvičena s hudebníky a uvedena na dvou koncertech v Domově sociální péče Hagibor. Na koncertě byla vytvořena živá zvuková nahrávka vystoupení, která byla uveřejněna pomocí internetového serveru YouTube.

## Motivace

Za cíl své práce jsem si vybrala kompozici a to hned z několika důvodů. Hudba mě vždy bavila a aktivně se jí věnuji již delší dobu. Od devíti do jedenácti let jsem chodila na kroužek kompozice a později jsem chodila na soukromé lekce u MgA. Slavomíra Hoříňky PhD., takže pro mě komponování není zcela neznámé. Profilová práce mi přišla více než vhodnou motivací pro přeměňování drobných témat v o něco větší celky, pro secvičení dílka s hudebníky a následně přednesení skladby na veřejném koncertě. Dalším důvodem bylo to, že mám kompozici již vyzkoušenou včetně zápisu not do tištěné podoby a tudíž není potřeba učit se zcela novým věcem. Také se chci v komponování stále zdokonalovat, a to přestože necílím na kariéru hudebního skladatele – hře na hudební nástroje (mé další hudební zálibě) bych se ráda věnovala na profesionální úrovni, kompozici na amatérské.

## Cíle a výstupy

Cíle práce byly zformulovány takto:

- Zkomponovat řadu skladeb o pěti částech pro dvoje housle a violoncello
- Předvést dvě a více secvičených částí na koncertě a pořídít živou nahrávku
- Nahrávku umístit na YouTube

Výstupem pak jsou čtyři sešity, party a partitura, v tištěné podobě a nahrávka na YouTube.

# Objasnění struktury práce

V této práci nejde o výzkum, ale o teoretický doprovod umělecké tvorby. Proto se tato zpráva zabývá především samotnou kompozicí. Po přehledu použitých termínů a stručném nástinu postupu práce se zaměřuje na rozbor, kde jsou u jednotlivých částí (a potažmo u celého díla) vystiženy výrazné prvky na různé úrovni hudební struktury skladby (úroveň tonální, formální, rytmická, úroveň tematické práce skladby stručně popsány faktickými parametry. Na ten navazuje autorčin reflexe, kde je hodnocena a komentována kompoziční práce.

## Použité termíny a značky

Výchozí literaturou pro jednotné uchopení odborných pojmů byly publikace:

- Ludmila Vrkočová: *Slovníček základních hudebních pojmů: názvosloví, formy, nástroje, instituce, dějiny, styly;*
- Jaroslav Kofroň: *Učebnice harmonie;*
- Luděk Zenkl: *ABC hudebních forem.*

## Slovník pojmů

Řada	Nejvolnější cyklus samostatných, avšak stejnorodých skladeb
Cyklus skladeb	Skupina skladeb vzájemně si blízkých nástrojovým obsazením, obsahem a formou. Jsou chápány jako ucelený soubor.
Téma s variacemi	Základní hudební myšlenka, po které následují její obměny.
Sekvence	Krátký melodický úryvek několikrát se transponující nahoru nebo dolů, v jehož rámci lze provést modulaci
Modulace	Pozvolná změna tóniny
Téma	Základní hudební myšlenka díla
Motiv	Nejmenší hudební útvar. Během skladby je obměňován.
Provedení	Hudební zpracování témat
Andante	Volně, nikoliv zdlouhavě
Adagio	Zvolna
Allegro	Rychle
Moderato	Mírně
Vivace	Živě

## Legenda k použitým značkám

T1, T2 atd.	téma skladby
M	motiv
i	introdukce (předehra)
m	mezihra
x	provedení
v1, v2	variace na téma
a	první formálně ucelená část dané skladby
b	druhá formálně ucelená část dané skladby
a'	část "a" s dílčí obměnou
q	symbol pro čtvrtovou notu užívaný především k označení tempa

# Postup práce

## Skladba

První fází práce byla kompozice. Ta probíhala u klavíru, s houslemi nebo jen díky hudební představivosti bez pomoci hudebního nástroje. Po vytvoření tématu pokračovala kompozice u počítače, kde byly dále dotvořeny zbylé hlasy, dynamika, výraz či tempo. Zápis do not vznikl za pomoci notačního programu Sibelius 5.

Důležitou součástí byly konzultace u MgA. Slavomíra Hořínky, PhD., na nichž byla kompozice upravována.

## Nahrávka

Po domluvě s hráči a následném secvičování, které proběhlo v rámci tří zkoušek, byly dvě části (konkrétně druhá a pátá) předneseny a nahrány na koncertě 14. 1. 2018 v Domově sociální péče Hagibor. Celá řada pak byla na témže místě uvedena a opět nahrána o týden později dne 28. 1.

Z výsledného audiozáznamu byly vybrány dvě části (věta druhá a pátá), které byly zveřejněny na YouTube.

## Rozbor skladeb

### Pojetí rozboru

Vzhledem k účelu této práce se tato kapitola zabývá přehledem základních charakteristik jednotlivých částí kompozice, ze kterého vyplývají výraznější prvky jednotlivých vět. To poté umožňuje celkový shrnující pohled na řadu jako takovou.

# Analýza jednotlivých částí

## 1. část - Andante

Tempo: q = 112, Andante

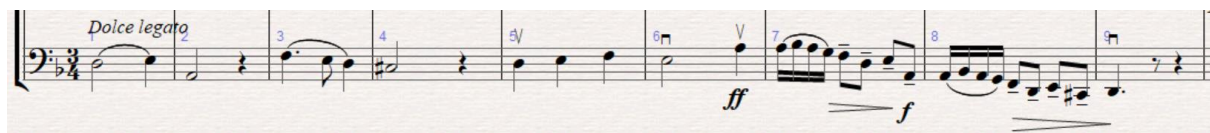
Taktové označení a rytmus skladby:

První část je celá v taktu třídobém, přičemž nedisponuje žádnými zvláštními rytmickými prvky.

Hlavní témata a motivy:

Celá část vychází z jediného tématu, u kterého pro účely tohoto rozboru není nutno vyčleňovat dílčí motivy.

T:



Obr. 1: Hlavní téma 1. části skladby

Forma: T v1 i v2 v3 v4

Tónina a tonální průběh:

Věta začíná v d moll melodické a k jediné změně tonálního centra dochází v části i, která ústí do a moll. V této tónině se potom odehrává zbytek části.

Výrazné prvky:

Výrazným prvkem této části cyklu je zejména její hudební forma. Formálně tato spíše volněji pojatá část připomíná formu téma s variacemi. V takttech 1-9 se exponuje hlavní téma, které se potom uplatňuje v obměnách celkem ve čtyřech "variacích". Typické pro tyto "variace" je, že téma zůstává rytmicky i melodicky v podstatě nezměněno, ale prochází různými hlasy. Variční práce se tak odehrává nikoli na úrovni harmonické či melodicko-rytmické, jak bývá zvykem, ale zejména v rámci promýšlení melodického vedení jednotlivých hlasů i celého trojhlasu.

## 2. část - Adagio

Tempo: q = 98, Adagio

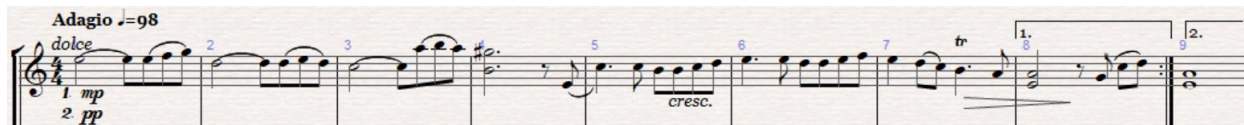
Taktové označení a rytmus skladby:

Hlavní téma je ve čtyřčtvrtovém taktu, na tříčtvrtový se mění s příchodem mezihry. Zpět do taktu čtyřdobého přechází při závěrečném návratu hlavního tématu. V posledních pěti taktech se pak rychle střídá tří a čtyřčtvrtový takt. Toto opakované střídání sudého a lichého taktu tvoří výrazný rys celé této části.

Hlavní témata a motivy:

V této části se hlavní téma objevuje dvakrát, nejdříve v úvodu a na závěr pak jeho obměna. Na rozdíl od části předchozí se v ní opakovaně a zřetelně uplatňuje i na tomto tématu nezávislý rytmický motiv (viz označená předtaktí na obr. 2), nejdříve na konci tématu, pak v celé střední části a nakonec v úplném závěru při návratu tématu.

T1:



Obr. 2: Hlavní téma 2. věty

M1:



Obr. 3: Motiv mezihry ve druhé větě

Forma: a m a' a''



Tónina a tonální průběh:

Tato část z hlediska tonálního osciluje mezi C dur a a moll. Hlavní téma této části začíná v C dur a končí v a moll. To samé pak platí i o celé této větě. Uprostřed věty se objevuje čtyřtaktová sekvence s harmonickým průběhem:

a moll - d moll - G dur – C dur.

Závěrečná variace má téměř totožný tonální průběh jako téma, celá věta tak končí v a moll.

Výrazné prvky:

Prvním výrazným prvkem je samotné téma, které obsahuje přechod mezi C dur - a moll, čímž je způsobena rozmanitější harmonie v průběhu celé věty. Další zajímavý detail či prvek v rámci mé kompozice je čtyřtaktová sekvence, která se jinde v celém díle neobjevuje a umožňuje logický přechod z a moll do C dur. Posledním výrazným prvkem je prvek rytmický, kdy se v posledních pěti taktech dvakrát vystřídá hned po sobě tak čtyřčtvrtový a tříčtvrtový a tvoří tak mírnou rytmickou nepravidelnost.

### 3. část - Allegro

Tempo: q = 120, Allegro

Taktové označení a rytmus skladby:

Tato část je ve čtyřdobém taktu až do příchodu druhého tématu, které je v taktu šestiosminovém. Následuje opět hlavní téma a až do konce se neobjevuje jiný než čtyřčtvrtový takt.

Hlavní témata a motivy:

Věta začíná hlavním tématem, které má osm taktů. Až do taktu 28 se pak hlavní téma rozvíjí a obměňuje, poté přechází v téma druhé, durové, v kontrastním šesti-osminovém taktu. Téma se poté vrací zpátky a nadále se obměňuje, až vyústí v krátkou, ale významem pro celé dílo důležitou pasáž: takty 57-60 obsahují totiž hlavní motiv páté věty a hlavní téma věty druhé. Za zmínku stojí i to, že v závěrečných čtyřech taktech se hlavní téma ozvláštní rytmickou nerovností, podobně jako je tomu u věty druhé.

T1:



Obr. 4: Hlavní téma třetí věty

T2:

Musical score for measures 29-32. The music is in 6/8 time and starts with a forte (f) dynamic. The melody is more rhythmic, featuring eighth and sixteenth notes. The key signature has one sharp (F#).

Obr. 5: Vedlejší šestiosminové téma třetí věty

T druhé věty s M věty páté:

The image shows a musical score snippet with three staves. The top staff contains measures 61, 62, and 63, with a red oval circling the first three measures. The middle staff contains measures 61, 62, 63, and 64, with red circles around measures 63 and 64. The bottom staff contains measures 61, 62, 63, and 64. The notation includes various note values, rests, and accidentals.

Obr. 6: Citace tématu druhé věty a hlavy tématu věty páté

Forma: a a' b a'' m a'''

Tónina a tonální průběh:

Věta je tonálně velmi pestrá. Začíná v d moll. Před druhým tématem moduluje do C dur, druhé téma končí v E dur. Téma hlavní se pak vrací v mollové dominantní tónině vůči tónině hlavní, tedy v a moll. Téma z druhé věty se objevuje v D dur, stejně jako motiv z páté věty. V závěru se vrací hlavní téma v h moll, ve kterém zůstává a jímž celá věta končí.

Výrazné prvky:

Třetí věta se výrazně odlišuje častými modulacemi, které se objevují hlavně od druhého tématu dál. Dalším výrazným rytmickým prvkem jsou změny čtyřčtvrtového a šestiosminového taktu, ve kterém přichází také dosti odlišné téma. Z hlediska celé cyklické skladby je velmi podstatné začlenění tématu a motivu z ostatních částí, která se objevují těsně před koncem.

#### 4. část - Moderato

Tempo: q = 100, Moderato

Taktové označení a rytmus skladby:

Celá věta je ve tříčtvrtečním taktu beze změn.

Hlavní témata a motivy:

Hlavní téma připomínající valčík, které má šestnáct taktů, se objevuje na začátku a poté v mírné obměně na konci. Střední, mírně polyfonní část obsahuje motiv opakující se ve všech hlasech, který se ovšem objeví i v úplném závěru v rámci obměněného hlavního tématu.

T:



Obr. 7: Téma čtvrté věty

M:



Obr. 8: Motiv střední části čtvrté věty

Forma: a b a'

Tónina a tonální průběh:

Celé hlavní téma je v F dur, pouze při přechodu do polyfonní části moduluje do d moll. Střední část v d moll zůstává, opět až na konci moduluje zpět do F dur, ve kterém věta také končí.

Výrazné prvky:

Jako zajímavý by se dal označit konec střední části (takt 46-57), kdy se tento polyfonní úsek věty pomalu vrací zpět k valčíkovému stylu; v náznacích se objevuje i hlavní téma. Dalším výraznějším prvkem je u této věty poslední takt, kde by byl očekáván závěrečný souzvuk na první době, avšak zde je až na druhé.

## 5. část - Vivace

Tempo: q = 105, Vivace

Taktové označení a rytmus skladby:

Celá věta je v taktu dvoučtvrtovém.

Hlavní témata a motivy:

Tato část disponuje velmi často se opakující se hlavou tématu a motivem, který se opakuje dvakrát uprostřed věty. Introdukce se pak v harmonické obměně objevuje v úplném závěru.

T:



Obr. 9: Hlavní téma páté věty (první čtyři takty); červeně označeny hlavy tématu

M:



Obr. 10: Motiv páté věty

Forma:

Z hlediska hudební formy je tuto část možno snad nejlépe charakterizovat jako fantazijní polyfonní plochu. Soudržnost skladby zaručuje tematická provázanost (skladba vychází z jediného výrazného tématu, jehož hlava se hojně opakuje), což umožňuje značnou formální kompoziční volnost při zachování celistvosti skladby.

Tónina a tonální průběh:

Věta začíná v g moll, v celé ploše se pak postupně střídá

a moll - C dur - D dur - G dur - D dur,

odkud hudba spěje zpět do g moll, ve kterém tato část končí.

Výrazné prvky:

V rámci celé kompozice je tato část výrazná především polyfonní fakturou a tempem. Nejvíce ze všech částí se zde projevuje tendence k volnější formě skladeb a spoléhání na jedno výrazné téma v rámci celé věty. Jako část pro posluchače výrazná by se dala označit ta, kde violoncello hraje rychlé stupnice, druhý hlas má téma ve vysoké poloze a prim drží dlouhé tóny (t. 37-42).

## Shrnutí rozborové části

Celkový pohled ukazuje na tendence k volné formě, tendence k monotematickým celkům a harmonickou bohatost. Věty mezi sebou nejsou tematicky provázány (s výjimkou věty třetí, v tomto případě však citace z druhé a páté věty působí poněkud násilně). Přestože jsou jednotlivé části vesměs monotematické, téma se v doslovném znění nikde neopakuje, vždy je do různé míry tonálně, rytmicky či harmonicky obměněno.

# Reflexe

Hlavním cílem a výstupem této práce je kompozice. Zpočátku nebylo přesně určeno, jaký druh skladby má vzniknout – záměr zněl pět krátkých trií pro dvoje housle a violoncello, avšak formální stránku kompozice nezahrnoval. Kvůli mé obecné neznalosti hudebních forem vzniklo pět po formální stránce velmi volných miniatur v nepříliš kompaktním celku. Jelikož postrádaly hlubší úmysl – byly komponovány “evolučně” – za volnou cyklickou formu nazývanou řada bylo dílo označeno až později.

Výraznou pomocí byly konzultace s MgA. Slavomírem Hořínkou, PhD. a Mgr. Vítém Novotným. Příště bych je využívala podstatně častěji a pravidelněji. Také bych se podrobněji seznámila s typy hudebních forem pomocí odborné literatury a zaměřila bych se na použití více témat ve větě. Věty této kompozice totiž mají většinou jen jedno výrazné téma, které je rozvíjeno a obměňováno, avšak postrádají druhé téma a provedení. Nepovažuji to za nepřekonatelný nedostatek, avšak do budoucna bych se ráda s použitím druhého tématu naučila pracovat.

## Seznam použité literatury

VRKOČOVÁ, Ludmila. *Slovníček základních hudebních pojmů: názvosloví, formy, nástroje, instituce, dějiny, styly*. S. l.: vl. n., 1994. ISBN 80-901-6111-1.

KOFROŇ, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 8., nezm. vyd. Praha: Supraphon, 1991. ISBN 80-705-8170-0.

ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. 3. vyd. Praha: Editio Praga, 1999. ISBN 80-705-8472-6.

## Přílohy:

- Partitura - 1. věta
- Partitura - 2. věta
- Partitura - 3. věta
- Partitura - 4. věta
- Partitura - 5. věta
- Violin I. - 1. věta
- Violin I. - 2. věta
- Violin I. - 3. věta
- Violin I. - 4. věta
- Violin I. - 5. věta
- Violin II. - 1. věta
- Violin II. - 2. věta
- Violin II. - 3. věta
- Violin II. - 4. věta
- Violin II. - 5. věta
- Violoncello - 1. věta
- Violoncello - 2. věta
- Violoncello - 3. věta
- Violoncello - 4. věta
- Violoncello - 5. věta